

Nieuwtjes over de geschiedenis van Lochem (4)

André Reincke

In de vorige aflevering van deze serie werd voor het eerst ingegaan op de boeiende geschiedenis van de buurtschap Langen, en dan met name de geschiedenis van de havezathen Langen en de Cloese. Dit keer staat een andere havezathe in de buurtschap centraal, namelijk Diepenbroeck en leest u meer over het kleine kasteeltje De Karssenborch, dat ook in Langen heeft gestaan. Het artikel eindigt met interessante informatie over enkele oude erven in het gebied.

Het huis Diepenbroeck

Dit huis moet steeds allodiaal bezit zijn geweest want in geen enkel leenregister is er iets over te vinden. Dat maakt het extra moeilijk om wat van de oudere geschiedenis te achterhalen, hetgeen ook nog geen schrijver is gelukt. Er is slechts bekend dat er in de 15de en 16de eeuw in de Lochemse regionen een paar maal een geslacht Van Diepenbroeck wordt genoemd, maar of die vermeldingen steeds met het Langense Diepenbroeck in verband kunnen worden gebracht is nog maar de vraag. Uit de periode tot 1560 weten we het volgende:

Berta van Diepenbroeck

Volgens het boek *Bannerheren en Ridderschap van Zutphen* (door W.J. d'Ablaing van Giessenburg) trouwde zij begin 16de eeuw Dirk van Keppel, Schultis van Lochem, en sloot na diens dood een tweede huwelijk met Dirk van Keppel tot Oolde (duivel Derk). Volgens dezelfde schrijver was Berta een dochter van Dirk van Diepenbroeck, heer tot Hammincheln en Uland van Zuylen. We kunnen deze Berta dus niet aanmerken als een dochter van het Langense Diepenbroeck (Hammincheln ligt in Duitsland tussen Bocholt en Wesel). Het is mij uit andere bron bekend geworden dat kort over de grens bij Aalten ook een kasteel Diepenbroeck heeft bestaan en nog steeds bestaat. Verschillende afstammelingen van het geslacht met die naam hebben zich verspreid over de regio.

De hof te Mingfeld

In het leenregister van Bergh worden enkele beleningen van dit goed vermeld aan een geslacht Diepenbroeck, namelijk:

30 juni 1474 Henrick van Diepenbroeck, die dit leen van de Van Keppels in achterleen had ontvangen, wordt nadat Hermen van Keppel (van de Woolbeek) na de dood van zijn vader Derick het leen niet had willen verheffen door den heer van den Bergh, als opperleenheer, beleend.

4 november 1485 Sweder van Diepenbroeck, oudste zoon van Henrick vnd., na doode van zijn vader.

14 mei 1506 Sander Drost, te Zeynderen, gehuwd met Marie, de oudste dochter van Sweder van Diepenbroeck, na diens dood, en nadat het leen aan den leenheer was vervallen.

Het gaat hier om een hof 'in der buerscap van Zwiip ende in den kirspeel van Lochem'. Ik denk dat we hier een aanknopingspunt hebben voor de bewoning op Diepenbroeck in Langen en wel omdat volgens een schattingsregister van Gelre uit het jaar 1494 Diepenbroeck in Langen wordt omschreven met 'goed van Sweir van Diepenbroeck'. Dit gegeven correspondeert met de gegevens over Mingfeld en dus kunnen we de namen in de andere beleningen daarvan gevoeglijk ook voor Diepenbroeck Langen aannemen.

Dit betekent dat we de bewoners van Diepenbroeck in ieder geval van 1474 tot 1506 kennen.

Van 1474 tot 1485 Henrick van Diepenbroeck en van 1485 tot 1506 Sweder van Diepenbroeck. Ik vermoed dat zij van de eerder genoemde Duitse Diepenbroecks afkomstig zijn en dat zij hun huis in Langen ook zo zijn gaan noemen maar een bewijs voor die stelling heb ik nog niet kunnen vinden.

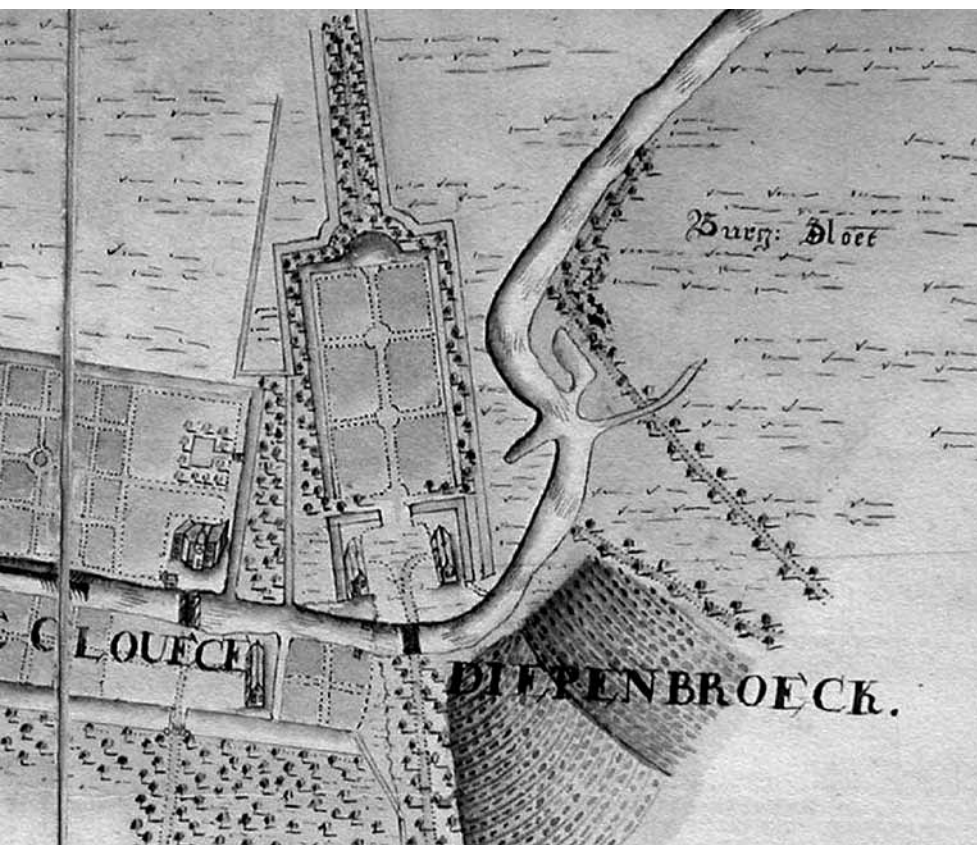
De periode na 1560

Vanaf 1561 worden de gegevens over Diepenbroeck talrijker zodat ik daarvan een reconstructie kan geven. In het archief van het huis Enghuisen bevindt zich een overzicht van de genealogie van het geslacht Van Heeckeren. Het was al bekend dat Joost van Heeckeren (van Nettelhorst), wanneer hij in 1580 het goed Roderlo erft, zich Heer van Diepenbroeck noemt. In de genoemde genealogie wordt bij deze Joost vermeld 'bij maechs. sal hebben dat goet ten Diepenbroeck 1561'. Het is mij nog niet duidelijk over welk maechscheid men het hier heeft, maar kennelijk is Joost van Heeckeren in 1561 eigenaar van Diepenbroeck geworden.

Hij is drie keer gehuwd geweest, uit welke huwe-

lijken hij in totaal 18 kinderen heeft gekregen. Het eerste huwelijk was in 1571 met Agnes van Haften (van Verwolde), het tweede in 1589 met Jasperina van Raesfelt en het derde in 1592 met Henrica van Bevervoorde.

Vanaf 1575 verschijnt Joost in de Ridderschap van de Graafschap namens Diepenbroeck. Wanneer haar broers jong overlijden, vererft Diepenbroeck (en Roderlo) op dochter Agnes, die in 1606 trouwt met Wigbold de Rode van Heeckeren van de Heest, waardoor Diepenbroeck in handen komt van dit geslacht. Men heeft het bezit voortvarend aangepakt want al snel rees er een geschil met De Cloese.

Kaart naar aanleiding van grensgeschil tussen huis Diepenbroeck en huis De Cloese (N.van Geelkercken 1639)

De zoon van Wigbold, Joost genaamd, die gehuwd was met Gerhardina van der Lawick, nam het goed in 1674 na overlijden van zijn vader over terwijl hij op zijn beurt werd opgevolgd door zoon Wigbold die op 4 februari 1683 beneden zijn stand trouwde met het burgermeisje Johanna toe Winckel, dochter van Esken toe Winckel. Dit echtpaar heeft in ieder geval ook op Diepenbroeck gewoond want de geboorten van hun kinderen zijn steeds in het Lochemse doopboek ingeschreven.

Dan komt deze tak van de Rode van Heeckeren in geldnood en is men genoodzaakt Diepenbroeck te verkopen. Volgens een akte van 30 dec. 1710 hebben de nagelaten kinderen van Wigbold en Johanna aan de Stadholder en Righter van het Scholtambt Lochem “gedienstig versocht, hoe de havesate den Diepenbroeck met die weinige daer onder gehorende parcelen

met eenige schulden en capitalen sodanigh beswaert sijnde, dat de jaarlixen revenues van dien naueliks sufficient waren om daarmede de jaerlixen renthen uitstaende stedigheden, nevens de ordinaire ext. Verpondingen te kunnen betalen dat men sich verplicht gevonden heeft om van tijd tot tijd naer een bequame coopman van vorens gemelte Havesate uit te zien, gelijkker dan nuw eindelijk sodanigh een opgedaen heeft etc. om de havesate den Diepenbroeck te mogen verkoopen”.

De familie Sloet

Met de hier bedoelde ‘bequame coopman’ wordt bedoeld de H.W.Geb.Heer Adriaen Sloet, Heer tot

Oije, Kerssenborg, Westerholt etc. en zijn huisvrouw de H.W.Geb. Vrouwe Margrita Elisabeth van Hattum van Reinstein. Per dezelfde datum vindt het transport plaats.

Zoals vermeld was deze Adriaen Heer van de Kerssenborg, dat vrijwel tegenover Diepenbroeck, aan de andere zijde van de Zwiapseweg, is gelegen. Hij kocht het goed dan ook om zijn zoon Wolter Herman een Havezathe te verschaffen. Adriaen Sloet (later werd dit geslacht meestal Sloet genoemd) was in 1674 in Zutphen gehuwd en zijn zoon Wolter Herman werd aldaar in 1676 geboren.

De Sloets vormden in Zutphen een vooraanstaande regentenfamilie, maar Adriaen kwam naar Lochem en werd hier burgemeester in 1678. Hij bleef dit vele jaren en stierf in Lochem op 17 maart 1723.

Zijn zoon Jan Adriaan Joost volgde hem als Heer van Diepenbroeck op, trouwde een dochter uit het huis Nettelhorst maar werd burgemeester van Zutphen.

Ook diens op Diepenbroeck opvolgende zoon Adriaan Wolter Willem Sloet bekleedde dit ambt. Hij huwde Johanna Helena van Rhemen, vrouwe van Sinderen. Uit een kaart van het jaar 1763 blijkt dat op Diepenbroeck dan inmiddels het Herenhuis is verdwenen en aangezien Sloets echtgenote in 1789 Sinderen erfde van haar ouders nam het echtpaar toen zijn intrek in dat huis.

Kennelijk werd het al snel heel moeilijk beide huizen in bezit te houden want in 1791 wordt er een bedrag van f 10.000—geleend van het Doetinchem’s Geestelijk Rentamt waarbij Diepenbroeck met de onderhorigheden Ikkink, Mensinck of Scholtenplaats, de caterstede Stroonhuysken en half Wiemelink of Buerink werden bezwaard.

Men heeft het nog kunnen rekken tot 1809 maar toen werd Diepenbroeck dan toch verkocht aan, zoals

eerder vermeld, Lodewijk van Heeckeren van De Cloese voor f 29.000—.

Het is trouwens opmerkelijk dat in het boek 'Bannerheren en Ridderschap Zutphen' van W.J. Ablaing van Giessenburg uit 1877, de naam en een wapen van de familie Sloet niet voorkomen. Dit ondanks het feit dat aan Diepenbroeck wel een recht tot verschrijving was verbonden. Wel was het geslacht in de Ridderschap van Overijssel verschreven maar dan voor het (nog bij 'Kerssenberg' te noemen) goed Tweenyehuizen.

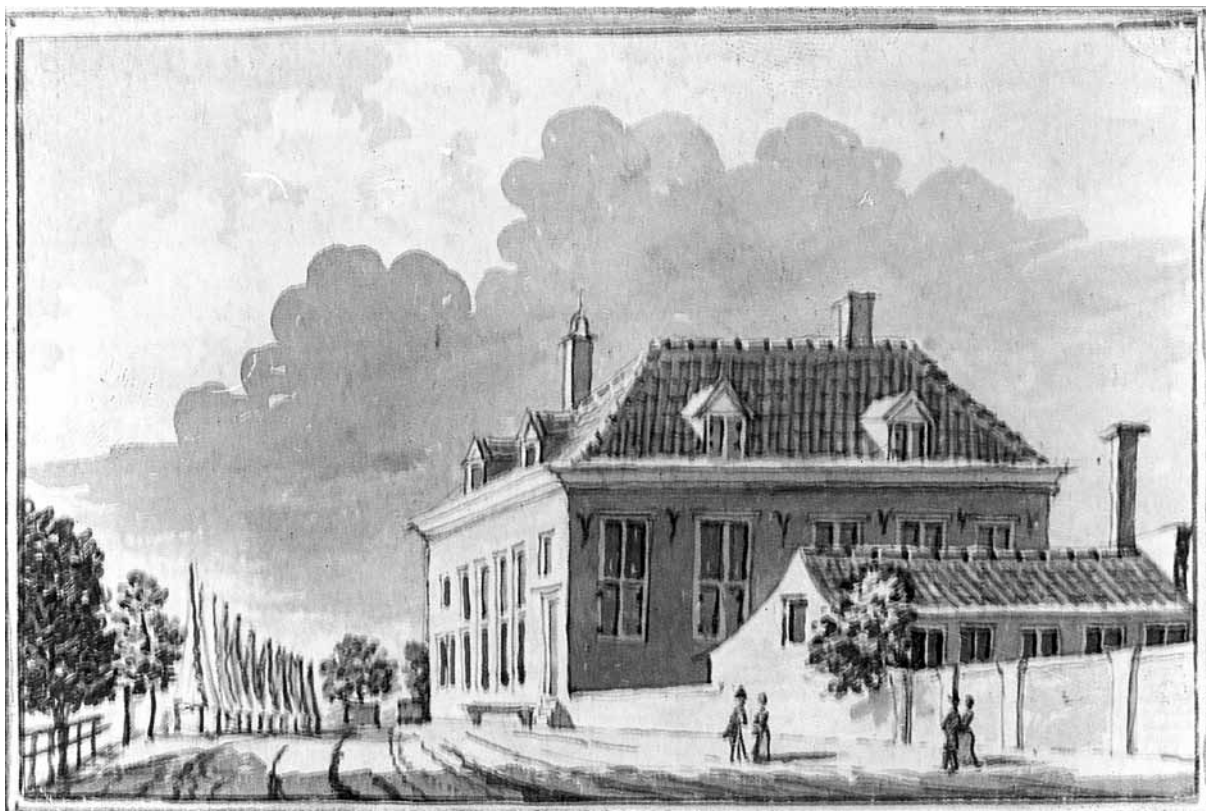
Van Heeckeren

Lodewijk van Heeckeren heeft het inmiddels sterk verkleinde Diepenbroeck nog een tijd als jachthuis gebruikt maar verkocht dit samen met de Cloese in 1828 aan Mr. Hubert. Op de kadastrale kaart van 1832 is ook de laatste bebouwing op Diepenbroeck geheel verdwenen.

duidt men het immers aan met "havezathe", hetgeen betekent dat het met onderhorigheden een niet onbelangrijke exploitatieopbrengst vertegenwoordigde.

De oudste vermelding die ik heb kunnen vinden is in de genealogische tabellen van het geslacht Van Keppel (J.R. van Keppel, 1912) waar Wolter van Keppel eind 15de eeuw wordt vermeld als Heer van Kerssenberg. Hij was de zoon van Wolter van Keppel, Heer van Verwolde maar hoe hij aan Kerssenberg is gekomen is mij niet bekend.

Nadat Wolter in 1534 overleed, ging het goed over in handen van zijn dochter want de stamreeks van de adellijke familie Sloet (*Nederlands Adelsboek*) vermeldt dat Arent Sloet tot Tweenyehuizen op 2 januari 1549 op huwelijksvoorwaarden trouwt met Jurriana van Keppel, erfdochter van den Kerssenberg, dochter van Wolter van Keppel en Elisabeth Fockink.

Het huis Kerssenberg (ook Kerssenborg of Karssenberg)

In zijn boekje 'Kastelen en Landhuizen rond Lochem' weet Jan Harenberg maar heel weinig te vertellen over dit door Frans Berkhuis in 1720 romantisch getekende kasteeltje.

Uit het navolgende blijkt dat ik nog wel wat interessante gegevens heb kunnen vinden.

Weliswaar is het de 17de-eeuwse bewoners niet gelukt om namens dit bezit verschreven te worden in de Ridderschap van Zutphen, dat neemt niet weg dat mij gebleken is dat Kerssenberg (ook wel Opendorp genoemd) wel degelijk een bepaalde status aan de eigenaren heeft verschaft. In bepaalde archiefstukken

De Kerssenberg eigendom van het geslacht Sloet

Het goed zou daarna langdurig in handen van het geslacht Sloet blijven. Achtereenvolgens waren dit:

- Jan Sloet, geboren in 1552
- Wolter Sloet, geboren in 1593
- Herman Johan Sloet, hij erfde het bezit van zijn vader maar verkocht op 22 december 1716 de goederen Kerssenberg, Ickink en IJercamp (hier hebben we dus waarschijnlijk de eerder genoemde 'Havezathe') aan zijn broer:
- Adriaan Sloet, geboren in 1641, hem zijn we ook tegengekomen als koper van Diepenbroeck.

- Wolter Herman Sloet, geboren in 1676
- Jan Adriaan Joost Sloet, geboren in 1710
- Adriaan Wolter Willem Sloet, geboren in 1744

Leengoed van Huis Vorden

Mij is gebleken dat Kerssenberg in ieder geval vanaf 1637 een leengoed is geweest van het Huis Vorden; de in het voorgaande genoemde personen zijn dan ook allen in het leenregister van dit huis ingeschreven, als laatste was dit A.W.W.Sloet in 1771. Het goed was toen echter al toegevoegd aan het eerder beschreven Diepenbroeck.

In het leenarchief bevindt zich een briefje uit het jaar 1809 waaruit blijkt dat Kerssenberg dan nog steeds onder de leenkamer van Vorden hoort (alhoewel het leenstelsel eigenlijk al is afgeschaft) maar dat het samen met Diepenbroeck overgedragen zal worden aan Lodewijk van Heeckeren en men vraagt of er met betrekking tot Kerssenberg "versuimen bij den tegenwoordigen eigenaar de heer Sloet hebben plaats gehad en waarin die zouden moeten verholpen worden, ten einde dat goed gaaf aan de nieuwe eigenaar te kunnen cederen".

Het blijkt dus dat Kerssenberg meer dan 250 jaar in bezit is geweest van de familie Sloet.

We hebben reeds eerder gezien dat bij de overdracht van de Langense goederen in 1828 het bezit Kerssenberg nog slechts wordt omschreven met 'Het Erve en goed Karsenberg'. We kunnen hieruit concluderen dat er dan van een versterkt huis geen sprake meer is, doch slechts van een boerenbedrijf.

Enige losse gegevens over het bezit van de Langense erven
Uit het archief van de rekenkamer weten we dat:

- 11-7-1383 Menselink (Mensinck) wordt ontslagen uit de horigheid en wordt tijnsgoed.
- 3-8-1383 Het goed Elpherynck (? buurtschap Langen) wordt ontslagen uit de horigheid en wordt erf-pachtgoed.
- 4-12-1513 Steven van

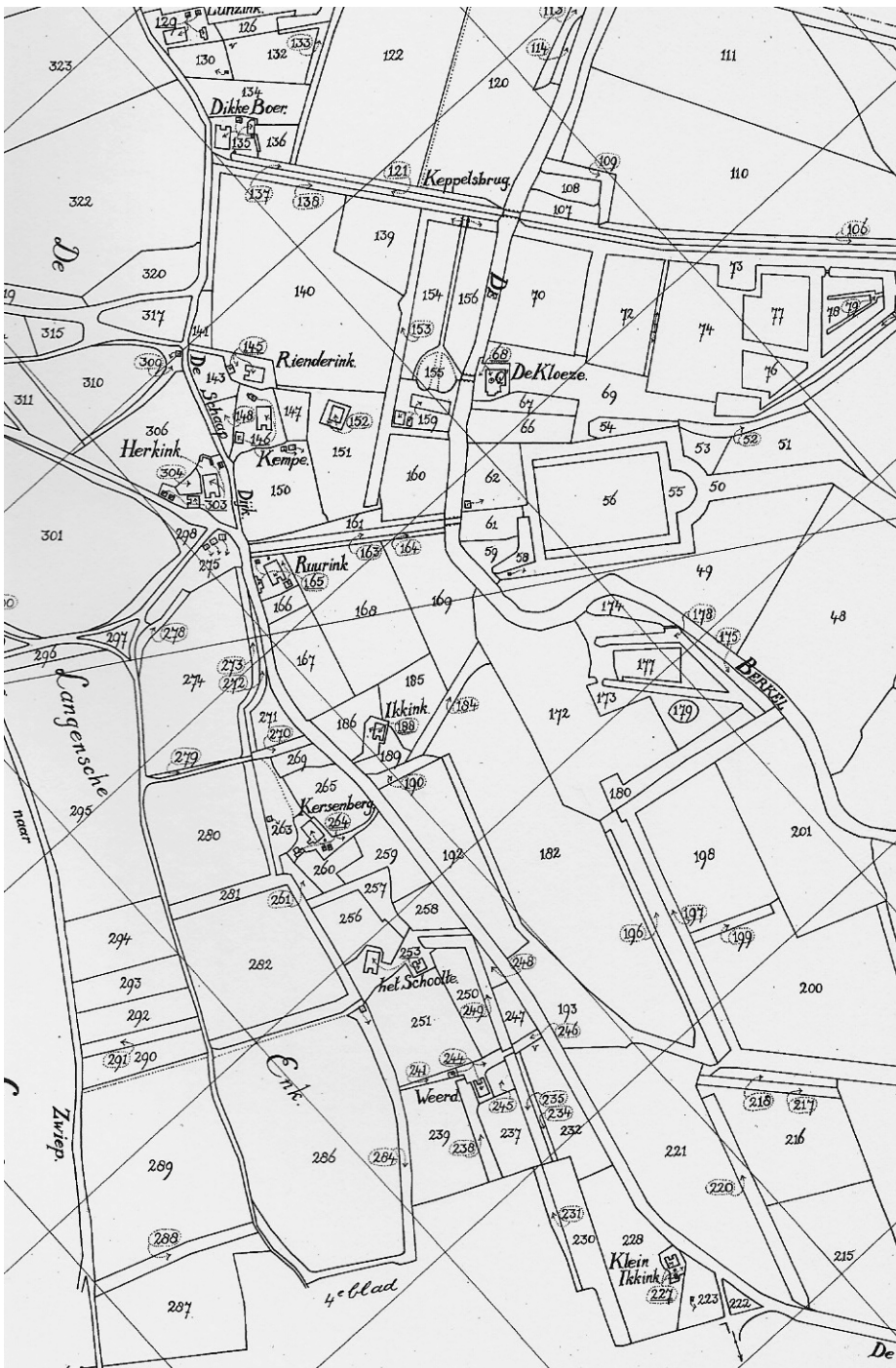
Kervenheim en echtgenote Beerte kopen het goed Wymeldinck (of Burinck) van Wenemer ten Pailre en huisvrouw Hermanna.

Uit het archief van Huis Ruurlo blijkt dat in 1607 Goossen Harkinck van Philips II toestemming krijgt het goed vrij te kopen en volgens een stuk d.d. 5-1-1661 in het archief van huis Enghuzen kopen Jacob Schimmelpenninck en echtgenote (de helft van) het erf Kempe van Werner Kempe.

Genealogische gegevens

Het is bekend dat het erg moeilijk is om vroege genealogieën samen te stellen van achternamen in de agrarische buurtschappen hier in het oosten van Nederland, enerzijds omdat personen wisse-

Uitsnede uit de kadastrale kaart van 1832

lend met hun echte achternaam en vadersvoornaam (gebruikt als achternaam) aangeduid werden, anderszinds omdat het gebruikelijk was dat wanneer men een boerderij ging bewonen men als achternaam de naam van dat erf aannam. Het handigste is dan ook de doop-, trouw- of begraafgegevens te rangschikken naar de (vaak daarbij vermelde) erven en van daaruit genealogiefragmenten te vormen.

Deze methode volgend, heb ik onderstaand wat verzameld materiaal over de bewoning van enkele erven weergegeven. Uit deze voorbeelden zal blijken dat toekomstige echtelieden elkaar vaak dicht bij huis vonden; de buurtschappen waren dus wat dat betreft besloten gemeenschappen. Ze geven ook een duidelijk beeld van de optredende naamsveranderingen.

Lunsink

Op 10 juni 1770 werd het huwelijk gesloten tussen Teunis Keppel, zoon van wijlen Jan Keppel in Langen met Maria Lunsink dochter van wijlen Jan Lunsink. Uit dit echtpaar werden geboren:

05-06-1771 Jan	22-01-1777 Sweer
27-09-1772 Janna	14-06-1778 Albert
23-01-1774 Jenneken	23-04-1780 Lammert
10-09-1775 Sweer	21-07-1782 Hendrik Jan

De Sweer Keppel van 1777 trouwt in 1806 en heet dan Sweer Weijenberg, dezelfde naamsverandering treedt op bij broer Albert van 1778 in 1808. Wat is het geval? Het blijkt dat de grootvader van de beide broers als Jan Weijenberg op het erf 'Keppelsplaats' is gekomen en zich toen Keppel (of Keppels) is gaan noemen. Nu het verband met dit erf uit beeld is geraakt, gaan de broers zich weer gewoon Weijenberg noemen.

Wennekinck of Keppelsplaats

De onder Lunsink genoemde Jan Keppel (afkomstig uit Laren), trouwde als Jan Willems (omdat zijn vader Willem Jansz. Weijenberg heette) op 16 februari 1716 te Bathmen met Sara Nienhuis (dochter van Hendrik Hendriksz. Nienhuis), zij bleven aanvankelijk in Bathmen wonen. Aldaar werden de kinderen Willem (1716), Henrik (1717), Gerrit (1719), Wilhelmina (1720) en Aeltjen (1722) geboren. Op 29-9-1724

verhuisde het gezin (volgens het lidmatenboek) samen met een zus van Sara, Teuntjen genaamd, naar Lochem. Beide zussen werden toen Hendriks genoemd. Sara kwam op Eversplaats (dit is het erf Reinerding, eveneens in Langen) en Teuntjen op Keppelsplaats. Jan (als Jan Evers) en Sara kregen op Eversplaats nog 6 kinderen: Geertien (1724), Garrijt (1726), Geertjen (1729), Tonnis (1731), Teunis (1733) en Garrijt (1736). Teuntjen is waarschijnlijk na enige jaren gestorven want tussen 1732 en 1744 worden op Keppelsplaats kinderen geboren van Frerik Wonnink en Mary Oldenampsen.

Dan blijkt uit het ORA Lochem dat Jan Willemsen en Sara Nieuwenhuis voor zes jaar een pacht aangaan op het erf Keppelsplaats, kennelijk was dit vrijgekomen en was er voor Eversplaats een andere pachter beschikbaar. Jan gaat zich vanaf dat moment (naar het erf) Keppel noemen. Zoon Hendrik trouwt in 1762 met Harmina Veltkamp en neemt het roer op Keppelsplaats over, terwijl zoon Teunis (zie boven) met (erf)-dochter Maria op Lunsink kan komen.

Beide zoons blijven zich (ook bij de geboorte van hun kinderen) consequent Keppel noemen.

Pas de volgende generatie (zie Lunsink) neemt weer de oorspronkelijk naam Weijenberg aan.

Dikke Boer

Dit erf werd ook wel Warmelink genoemd.

Op 6 september 1761 vond het huwelijk plaats tussen Albert Wonnink, zoon van Berent Wonnink en Geertjen Lunsink, dochter van wijlen Jan Lunsink, (inderdaad een zuster van Maria Lunsink op Lunsink). Hun eerste kind werd op Lunsink geboren, dus trouwde men in bij de ouders van de bruid. Bij het tweede en derde kind is geen erf vermeld, maar het vierde kind Berentjen werd op 'Dicke Boersplaats' geboren en op dat erf werden vervolgens nog enkele kinderen geboren.

Een van deze kinderen, Janna genaamd, en geboren in 1764 trouwt in 1786 en wordt dan genoemd: Janna Warmelink, dochter van Albert Wonnink.

Geïnteresseerden in genealogie verwijs ik naar de doop-, trouw- en begraafregisters van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lochem.

Reerink b.v.
Installatiebedrijf

*elektro/datatechniek
gas water sanitair
lood en zinkwerken
centrale verwarming
klimaatbeheersing*

Hanzeweg 1a
Postbus 124
7241 AC Lochem
T 0573 252425
F 0573 253008
www.reerinklochem.nl